

Bartosz Nowakowski

Sprawozdanie z IV Ogólnopolskiego Forum Sądowego

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 52/3-4, 455-458

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SPRAWOZDANIE Z IV OGÓLNOPOLSKIEGO FORUM SĄDOWEGO

W dniach 15-16 czerwca 2009 r. w Centrum Formacyjno-Rekolekcyjnym Diecezji Tarnowskiej „ARKA” w Gródku nad Dunajcem, odbyło się już IV Ogólnopolskie Forum Sądowe pt. *Orzecznictwo rotalne w praktyce sądowej Kościoła*. Patronat naukowy przejęła Rada Prawna Konferencji Episkopatu Polski.

Uczestników Forum powitał ks. prof. dr hab. Tomasz Rozkrut (prof. PAT), organizator tegorocznego, jak i wcześniejszych Forów Sądowych, który syntetycznie przedstawił program tegorocznej konferencji oraz wskazał prelegentów. Następnie odmówiono modlitwę Anioł Pański.

Jako pierwszy wykład wygłosił ks. dr Paweł Malecha – Kanclerz Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej. Przedmiotem jego prelekcji stała się *Administracja sprawiedliwości kościelnej w Polsce z perspektywy Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej*. Szanowny Prelegent swoją uwagę skupił na corocznych sprawozdaniach przesyłanych przez oficjałów sądów kościelnych w Polsce do Sygnatury Apostolskiej. Podkreślił najczęściej pojawiające się błędy i zaniedbania, wśród których najbardziej rażącymi (i niezgodnymi z prawem) są: przekraczanie swoich kompetencji przez biegłych; brak rozróżniania symulacji częściowej i całkowitej; używanie sformułowań tytułów nieważności nie mających odniesienia w treści kodeksowej; całkowity brak wyszczególnienia anomalii w sentencjach z kan. 1095 n. 3 KPK; zatwierdzanie dekretem w trybunale apelacyjnym negatywnych wyroków I instancji; bardzo słabe, błędne i nielogiczne wnioski w wyrokach, wskazujące na pobieżną analizę akt sprawy lub niską wiedzę prawniczą; opowiadanie się w uwagach przedwyrokowych za nieważnością małżeństwa przez Obrońców Węzła Małżeńskiego. Podał statystyki tytułów nieważności małżeństw orzeczanych w Polsce i na świecie, zwrócił uwagę na stale rosnącą liczbę spraw wpływających do trybunałów kościelnych.

Po przerwie obiadowej rozpoczęła się pierwsza sesja popołudniowa, podczas której miały miejsca dwa wystąpienia. Pierwszy głos zabrał ks. abp prof. dr hab. Andrzej Dzięga (prof. KUL), Przewodniczący Rady Prawnej Konferencji Episkopatu Polski. Poruszył temat adwokatów świeckich pracujących przy sądach kościelnych w Polsce proponując ujednoczenie charakteru ich działalności. W tej orbicie zaproponował stworzenie zespołu, który zająłby się opracowaniem norm na skalę ogólnopolską. W odpowiedzi na ten postulat, po zakończeniu I sesji popołudniowej, grupa osób świeckich pod przewodnictwem ks. prof. dr hab. Ryszarda Szytchmiera (prof. UWM) zebrała się na wstępnej konsultacji. Ponadto Szanowny Prelegent zaproponował stworzenie jednolitego regulaminu funkcjonowania sądów kościelnych w Polsce, a także ujednoczenie opłat za poszczególne procesy w stosunku do całej Polski. Z kwestii bardziej duszpasterskich wspominał o dokumencie wydanym przez Konferencję Episkopatu Polski dotyczącym wniosków o wystąpienie

nie z Kościoła Katolickiego oraz o kończących się pracach nad dokumentem dotyczącym postępowania diecezjalnego w przypadku pedofilii. Poinformował także, iż rozpoczęły się prace nad zabezpieczeniem od strony prawnej cmentarzy wyznaniowych przed naciskami firm pogrzebowych i budowlanych.

Następnie zabrał głos ks. prof. dr hab. Henryk Stawniak (prof. UKSW), przedstawiając temat: *Rola i znaczenie orzecznictwa rotalnego dla trybunałów Kościoła*. Wykład Prodziekana WPK UKSW oscylował wokół obiektywności oraz konieczności uwzględniania orzecznictwa rotalnego w pracach trybunałów niższej instancji. Źródłem takiej konieczności jest uczestnictwo w sposób szczególny tego trybunału w władzy samego Biskupa Rzymu. Po omówieniu kwestii teoretycznych pracy Roty Rzymskiej, Szanowny Prelegent postawił kilka mocnych, praktycznych pytań, m.in.: czy sędziowie trybunałów kościelnych w Polsce studiują i analizują wyroki Roty Rzymskiej, czy aplikują wypracowane przez Rotę Rzymską procedury procesowe?

Po krótkiej przerwie kawowej odbyła się druga sesja popołudniowa, podczas której miały miejsce dwa wykłady. W pierwszym z nich, zatytułowanym *Pozytywny akt woli w orzecznictwie rotalnym (kan. 1101 § 2)*, ks. prof. dr hab. Tomasz Rozkrut (prof. PAT) skupił się na kwestiach terminologicznych i syntetycznych podstawach historycznych. Nieco szerzej omówił zagadnienie pozytywności aktu woli oraz istniejące rozbieżności co do kwestii jednostkowości/dualizmu pozytywnego aktu woli, podkreślając stanowisko Roty Rzymskiej przyjmujące w większości istnienie tylko jednego, autonomicznego i skutecznego aktu woli przy symulacji zgody małżeńskiej. Zwrócił też uwagę na konieczność rozróżniania symulacji na całkowitą i częściową.

Kolejnym Szanownym Prelegentem był ks. prof. dr hab. Andrzej Pastwa (prof. UŚ) z wykładem zatytułowanym „*Bonum coniugum*” *jednym z istotnych elementów małżeństwa*. Zwrócił uwagę, iż w KPK i wykładni prawa nie istnieje jeden zwarty, zamknięty, wyczerpujący zbiór elementów wchodzących w zakres dobra małżonków. W kan. 1055 § 1 KPK nie ma zdefiniowanego dobra małżonków. Punktem wyjścia do interpretacji *bonum coniugum* – zdaniem Prelegenta – staje się akt zgody małżeńskiej, który konstytuuje ontycznie małżonków w relacji względem siebie, ustanawia wspólnotę ich całego życia. Przez to małżeństwo staje się wspólnotą równych praw i obowiązków mężczyzny i kobiety wzajemnie przyjmowanych i przekazywanych.

Po zakończonym wykładzie odbyła się dyskusja oraz spotkanie oficjałów sądów kościelnych w Polsce. Po zakończonej dyskusji miała miejsce koleżeńska kolacja w ogrodzie.

Kolejny dzień rozpoczęto Mszą Św. koncelebrowaną pod przewodnictwem ks. abp. Andrzeja Dziegi. Kazanie wygłosił ks. prepozyt dr Andrzej Jeż, proboszcz kolegiaty św. Małgorzaty w Nowym Sączu. Po śniadaniu rozpoczęła się sesja poranna.

Jako pierwszy wykład zatytułowany: *Istotne obowiązki małżeńskie w orzecznictwie rotalnym* (kan. 1095 n. 3) wygłosił wybitny polski kanonista, ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski (UKSW). Z naciskiem podkreślił konieczność wnikliwej analizy materiału dowodowego zebranego w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa oraz konieczność sumiennego i odpowiedzialnego rozróżnienia trudności od niezdolności. Zaznaczył, że Biskupi Rzymu w swoich corocznych przemówieniach do Roty Rzymskiej wielokrotnie całość swoich alokucji poświęcali przedmiotowemu zagadnieniu (np.: BENEDYKT XVI, *Przemówienie do Trybunału Roty Rzymskiej* z 29 I 2009 r., JAN PAWEŁ II, *Przemówienie do Trybunału Roty Rzymskiej* z 2 II 1987 r.). Skupiając się wokół istotnych obowiązków małżeńskich zaznaczył, że *bonum coniugum* zakłada nawiązanie między małżonkami relacji międzyosobowych. W orzecznictwie rotalnym istotnymi są tylko te obowiązki, które w sposób zasadniczy przyczyniają się do nawiązania i utrzymywania relacji międzyosobowych. Chodzi tutaj bowiem o konieczność zaistnienia minimalnej relacji interpersonalnej, zaprzecza się natomiast koncepcji wspólnoty doskonałej. Niekiedy mówi się o tzw. stworzeniu znośnej relacji międzyosobowej.

Niezwykle interesujące i w pewien sposób zaskakujące od strony praktycznej spojrzenie na sądownictwo kościelne, wniosła prelekcja ks. dra Andrzeja Majewskiego – *Sprawy polskie w niemieckich sądach kościelnych (wraz z informacją o pracy sądów kościelnych w Niemczech)*. Sędzia Sądu Biskupiego diecezji Limburg omówił zasadnicze aspekty funkcjonowania sądów biskupich w Niemczech z szczególnym ukazaniem różnic pomiędzy praktyką trybunałów polskich i niemieckich. Podkreślił, iż w sądach na terenie Niemiec odchodzi się od niektórych pytań *pars generalia* chociażby takich, które odnoszą się do praktyk religijnych. Sędzia audytor zazwyczaj na końcu wyroku sporządza krótką notatkę, jakie wrażenie moralne i kulturalne wywołała na nim osoba przesłuchiwana. Należy wziąć ową praktykę pod uwagę, gdyż prośba o takie noty w końcowych punktach przesłuchania może znaleźć się również w rekwizycjach nadsyłanych do sądów duchownych na terenie Polski. Szanowny Prelegent zaznaczył także, iż ze względu na specyficzne regulacje konkordatowe sądy kościelne w Niemczech zajmują się sprawami wchodzącymi w zakres cywilnego prawa pracy, a także sprawami karnymi powstałymi na skutek popełnionych przestępstw seksualnych przez duchownych. Zasadniczo w sądach kościelnych diecezji niemieckich nie deleguje się proboszczów do prowadzenia przesłuchań świadków czy stron. Praktyka ta jest podyktowana obawą o mało wnikliwe przeprowadzenie procedury, powierzchowną znajomość prawa czy czasowe wydłużenie procesu. Na końcu Szanowny Ksiądz Doktor z naciskiem zaznaczył, iż nie należy wysyłać akt procesowych do Niemiec poprzez konsulaty czy misje katolickie, lecz adresować je bezpośrednio do konkretnych trybunałów.

Po przerwie kawowej odbyła się sesja przedpołudniowa.

Jako pierwsza głos zabrała pani dr hab. Marta Greszata-Telusiewicz (KUL) prezentując zagadnienie: *Rola adwokata w procesie małżeńskim wg orzecznictwa Trybunału Roty Rzymskiej*. Prelegentka zanim przeszła do omówienia meritum zagadnienia omówiła najpierw ogólnie rolę adwokata w procesie małżeńskim, jego relację w stosunku do strony procesowej i sądu kościelnego, warunki konieczne do wypełniania funkcji adwokata kościelnego. Podkreśliła, iż na poziomie Roty Rzymskiej są to adwokaci wpisani do rejestru Stolicy Apostolskiej, którzy muszą spełniać określone warunki – posiadać doktorat z prawa kanonicznego oraz mieć ukończony kurs adwokatów Roty Rzymskiej. Szczególną funkcją adwokatów rotalnych jest ich możliwość wpływania na decyzję sędziów przy wydawaniu wyroków. Jest to wyłącznie głos doradcy.

Następnie pan mgr lic. Jakub Fenrych – adwokat z Sądu Biskupiego w Tarnowie w wykładzie: *Rola adwokata w procesie małżeńskim – moje pierwsze doświadczenia*, od strony praktycznej zarysował wybrane problemy i kwestie powoli rozwijającej się w sądach kościelnych w Polsce instytucji adwokata kościelnego. Skupił się na rozróżnieniu funkcji adwokata i pełnomocnika, oraz zadaniach adwokata na poszczególnych etapach procesowych, czyli relacjach w jakie wchodzi z wikariuszem sądowym, przewodniczącym trybunału, audytorami, obrońcą węzła małżeńskiego, notariuszem i biegłym.

Sesja przedpołudniowa zakończyła się dyskusją oraz wnioskami. Następnie ks. prof. dr hab. Tomasz Rozkrut (prof. PAT), organizator Forum Sądowego, podsumował tegoroczne spotkanie i podziękował Prelegentom i Uczestnikom. Ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski (UKSW) poprowadził modlitwę Anioł Pański.

Należy podkreślić, iż tegoroczne jak i wcześniejsze spotkania prawników z trybunałów kościelnych Polski i z zagranicy, stają się niezwykle cennym pogłębieniem praktyki sądowniczej, podnoszą kwalifikacje sędziów, stają się przestrzenią wzajemnej wymiany doświadczeń, ujednolicają system sądownictwa, systematycznie prowadzą do korekty praktyk niewłaściwych oraz przyczyniają się do jeszcze precyzyjniejszego aplikowania prawa, które jest w służbie człowiekowi na drodze do zbawienia. Można jedynie żałować, że tak niezwykle cenne spotkania mają miejsce co dwa lata i jednocześnie mieć nadzieję, że w niedalekim czasie ich częstotliwość się zwiększy ku pożytkowi pracowników sądownictwa kościelnego, wiernych, których sprawy znajdują się na wokandach sądów, i Kościoła, któremu służymy.

ks. Bartosz Nowakowski